

Samen Resultaatafspraken Vroegschoolse Educatie maken

Notitie voor gemeenten en schoolbesturen PO

Samen Resultaatafspraken Vroegschoolse Educatie maken

Notitie voor gemeenten en schoolbesturen PO

Opdrachtgever: Ministerie van OCW

Utrecht, april 2014

© Oberon
Postbus 1423
3500 BK Utrecht
tel. 030-2306090
fax 030-2306080
e-mailadres: info@oberon.eu

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
1 Resultaatafspraken: Wat en waarom	5
1.1 Wat zijn resultaatafspraken.....	5
1.2 Waarom resultaatafspraken maken.....	5
1.3 Resultaatafspraken maken in de praktijk.....	7
2 Routeplanner resultaatafspraken	9
3 Fase 1: Start	11
3.1 Communicatie bij aanvang.....	11
3.2 Start traject.....	12
3.3 Tips en door naar volgende fase	12
4 Fase 2: Inventarisatie	13
4.1 Stand van zaken VVE-beleid en uitvoering	13
4.2 Stand van zaken voor de gegevensverzameling.....	15
4.3 Kader voor afspraken.....	15
4.4 Tips en doorgaan volgende fase.....	16
5 Fase 3: Concept resultaatafspraken maken	17
5.1 Resultaatafspraken formuleren.....	17
5.1.1 Ambitie op % zonder verlengd kleuteren	17
5.1.2 Ambitie op SLO-doelen	17
5.1.3 Ambitie op tussendoelen onderwijs.....	18
5.1.4 Ambitie vanuit observatie-instrumenten	18
5.1.5 Ambitie op basis van toetsgegevens.....	20
5.2 Ambitie kiezen.....	23
5.3 Tips en doorgaan naar volgende fase	23
6 Fase 4: Afspraken vaststellen	24
6.1 Bestuurlijk overleg.....	24
6.2 Tips en doorgaan naar volgende fase	25
7 Fase 5: Meten en bespreken	27
7.1 Monitor uitvoeren	27
7.2 Uitkomsten bespreken	27
7.3 Tips.....	28

Voorwoord

Resultaatafspraken vroegschoolse educatie zijn geformuleerde ambities tussen gemeente en schoolbesturen over de resultaten van de vroegschoolse educatie.

Aanleiding notitie

Voor het maken van resultaatafspraken vroegschoolse educatie geldt sinds 1 augustus 2010 een wettelijke verplichting. In 2012 heeft de Onderwijsinspectie¹ onderzocht hoe het loopt met het maken van resultaatafspraken tussen gemeenten en schoolbesturen PO. Hieruit blijkt dat na twee jaar een kleine minderheid afspraken heeft gemaakt, te weten 15 procent (n=361 gemeenten in Nederland die OAB-middelen krijgen). Van deze 15 procent vallen 15 gemeenten binnen de G37. Voor de G37 geldt als aanvulling dat zij begin 2012 Bestuursafspraken zijn overeengekomen over VVE met het Rijk. Hierin staat vaak dat men in 2013 resultaatafspraken heeft geformuleerd. Uit recente gegevens blijkt dit voor een aanzienlijk deel van de G37 nog niet gelukt. Deze gegevens van zowel de G37 als voor de overige VVE-gemeenten waren voor het Ministerie aanleiding om Oberon een notitie op te laten stellen met bruikbare tips voor gemeenten en schoolbesturen om tot resultaatafspraken te komen.

Aanpak

Oberon begeleidde vanaf 2011 meerdere gemeenten bij het maken van resultaatafspraken. Voor diverse gemeenten verzorgden wij cursussen op dit gebied. Deze ervaringen zijn benut voor deze notitie. Verder is er voor deze notitie contact gezocht met 7 gemeenten die als voorbeeld genoemd zijn. Tenslotte heeft afstemming plaatsgevonden met externe deskundigen, te weten met SLO, Cito, PO-Raad en de Onderwijsinspectie. We danken alle ambtenaren en deskundigen voor hun inbreng.

Opbouw notitie

We starten met een inleidend hoofdstuk over wat resultaatafspraken zijn en waarom deze opgesteld zouden moeten worden. Daarna volgt de notitie de chronologische aanpak om te komen tot resultaatafspraken. Op hoofdlijnen zijn de volgende fasen te onderscheiden:

1. Start;
2. Inventarisatie;
3. Concept resultaatafspraken maken;
4. Afspraken vaststellen;
5. Meten en bespreken.

Hierbij is een 'routeplanner' opgesteld. We geven per fase aan wat u bereikt moet hebben om door te kunnen naar de volgende fase. De routeplanner staat in hoofdstuk twee.

Met deze notitie bieden we gemeenten en schoolbesturen die nog geen afspraken hebben gemaakt extra informatie om op korte termijn de afspraken met elkaar overeen te komen.

Oberon, april 2014

---

¹ Eindrapport bestandsopname voor- en vroegschoolse educatie in Nederland, april 2013

1 Resultaatafspraken: Wat en waarom

In dit hoofdstuk bespreken we wat resultaatafspraken zijn en waarom deze opgesteld zouden moeten worden. Verder geven we een doorkijkje hoe het in de praktijk wordt toegepast.

1.1 Wat zijn resultaatafspraken

Resultaatafspraken vroegschoolse educatie zijn geformuleerde ambities tussen gemeente en schoolbesturen over de resultaten van vroegschoolse educatie.

Het uitgangspunt van het achterstandenbeleid is dat kinderen zonder achterstand starten in groep 3. VVE wordt ingezet om er voor te zorgen dat kinderen zoveel mogelijk van de achterstand inhalen. Bij de resultaatafspraken gaat het er met name om dat er afspraken worden gemaakt over de resultaten van vroegschoolse educatie. Hiervoor is het nodig om de ontwikkeling van kinderen te volgen. Dit kan door observeren of toetsen.

De gemeente en schoolbesturen leveren gezamenlijk beleidsmatige inspanningen om de achterstanden bij jonge kinderen waar mogelijk weg te werken. De resultaatafspraken maken inzichtelijk wat die inspanningen voor resultaat hebben voor kinderen. We spreken bij bovenstaande definitie bewust over ambities. De afspraken zijn namelijk bedoeld als streven en **niet** als doelen die gehaald *moeten* worden. Het is dus *geen* verantwoordingsmaat van schoolbesturen richting de gemeente over het onderwijsaanbod in groepen 1 en 2. Over het onderwijsaanbod en de kwaliteit hiervan legt de school verantwoording af aan de Onderwijsinspectie.

1.2 Waarom resultaatafspraken maken

Het Ministerie van OCW introduceerde het instrument 'Resultaatafspraken vroegschoolse educatie' in 2010 om op lokaal niveau de bestuurlijk VVE-verantwoordelijken met elkaar van gedachten te laten wisselen over de resultaten van VVE. Hiermee wordt direct duidelijk waarom er afspraken gemaakt moeten worden:

- 1: Op lokaal niveau dient van gedachten gewisseld te worden;
2. De wetgever heeft het bepaald.

We lichten dit hieronder verder toe.

Motivatie 1: Lokale kwaliteitsdialog over VVE

Resultaatafspraken vroegschoolse educatie moeten uiteindelijk op lange termijn leiden tot een hoger aandeel kinderen die zonder achterstand groep 3 instromen. Door met elkaar de resultaten van ieders inspanningen op het vlak van VVE te bespreken, weten schoolbesturen en gemeente op welke punten verbeteringen nodig zijn.

Resultaatafspraken tonen wat ruim 3,5 jaar VVE oplevert. Het vormt hiermee het sluitstuk van de beleidsaanpak van de gemeente en haar partners. De uitkomsten geven op twee niveaus input voor de kwaliteitsdialog voor de gemeente en de beleidspartners:

1. Is het VVE-**beleid** goed opgesteld of zijn er hiaten? Is er een goede doorgaande leerlijn van voor naar vroegschool? Krijgen de juiste kinderen een verrijkt aanbod in de (voor)scholen?
2. Is de VVE-**uitvoering** goed? Doen de leidsters/leerkrachten het goed en welke resultaten worden bereikt? Is het zinvol aandacht te besteden aan opbrengstbewust handelen van leidsters/leerkrachten?

De uitkomsten leiden idealiter tot wijzigingen van het VVE-beleid of – uitvoering. Er komen dan zaken aan bod als:

- Is er overal een kindvolgsysteem en weten leidsters/leerkrachten deze goed te vullen?
- Welke uitvoering van VVE is er op de (voor)scholen?
- Hoe sterk is de doorgaande leerlijn?
- Hoe wordt opbrengstgericht werken en opbrengstbewust handelen toegepast voor de 2-6 jarigen?

Het is goed hierbij rekening te houden dat scholen een grote mate van vrijheid hebben om hun vroegschoolse educatie in te richten. We willen hierbij benadrukken dat de uitkomst van de resultaatafspraken niet de enige bron is voor de kwaliteitsdialoog VVE. Dit kan ook bereikt worden door gesprekken met leidinggevenden en leidsters/leerkrachten te voeren.

Voor de gemeente is het maken van resultaatafspraken van belang omdat zij verantwoordelijk zijn voor de doorgaande lijn van voorschoolse naar vroegschoolse educatie. Gegeven de beleidsvrijheid van het onderwijs is via de kwaliteitsdialoog VVE met schoolbesturen van gedachten te wisselen of de doorgaande lijn sterk genoeg is en zo niet waar deze te verbeteren valt.

Kwaliteitsdialoog in Culemborg

In het schooljaar 2011-2012 is de monitor van start gegaan. Het is de bedoeling dat de voor- en vroegscholen volgens een bepaald format twee keer per jaar resultaatgegevens aanleveren aan de externe die het proces begeleidt. Ook leveren de betrokken partijen via een jaarlijkse enquête gegevens aan over de inhoud en de uitvoering van VVE. Met de gemeentelijke monitor kunnen de opbrengsten in de beleidsperiode 2011-2014 inzichtelijk worden gemaakt.

Tevens is het de bedoeling dat de monitor inzicht verschaft over:

- het bereik;
- de voorzieningen waarvan de doelgroepkinderen gebruik maken;
- de overdracht;
- samenwerking tussen partners;
- uitvoeringscondities.

De jaarlijkse evaluatie moet leiden tot een jaarplan dat tot stand komt in de stuurgroep VVE. Onder regie van de gemeente wordt het jaarplan uitgevoerd. De gemeente bespreekt de uitkomsten met zowel de besturen als de uitvoerders. De externe maakt met de gegevens een management rapportage tot op niveau van schoolbesturen. De gemeente heeft gemerkt dat de cijfers leiden tot een goede dialoog tussen scholen. De uitkomsten zijn dus een goed handvat voor de onderlinge dialoog.

Motivatie 2: De wetgever heeft het bepaald, PO-Raad en Rijk hebben zich eraan verbonden

Gemeenten kunnen zich beroepen op de wet op het Primair Onderwijs, artikel 167a, waarin staat dat gemeenten en schoolbesturen verplicht zijn om de resultaatafspraken te maken. Ook kan verwezen worden naar het Bestuursakkoord tussen Rijk en PO-Raad van 17 januari 2012. Hierin is afgesproken dat:

‘basisscholen doelen stellen voor leerlingen in de groepen 1 en 2, óók bij vroegschoolse educatie. Daarbij is het streven om spelenderwijs te leren, in het kader van een programma voor voor- en vroegschoolse educatie (VVE). Passende doelen vormen een belangrijk richtpunt voor de ontwikkeling van leerlingen. Het concrete landelijke streefdoel bij deze ambitie is: in 2015 brengen alle (gewichten) scholen (te weten scholen met leerlingen met een gewicht) de opbrengsten van de leerlingen in de vroegschool in beeld. Dat kan door observaties, of een vorm van toets of checklist.’

Toezicht door Onderwijsinspectie

Aangezien het maken van resultaatafspraken een wettelijk verplicht onderdeel is, ziet de Onderwijsinspectie erop toe dat het ook daadwerkelijk gedaan wordt. De Inspectie bekijkt bij de resultaatafspraken of:

- er op gemeentelijk niveau bepaald is wat de gewenste inhoudelijke resultaten zijn van voegschoolse educatie;
- de resultaten concreet en meetbaar zijn;
- er afspraken gemaakt zijn met de schoolbesturen (en de scholen) over het aanleveren van gegevens aan de gemeente.

In de toelichting in de werkinstructie van de Inspectie² is opgenomen dat resultaten bijvoorbeeld geformuleerd kunnen worden in termen van toetsresultaten, resultaten uit observatiesystemen of leerwinst. Ook kunnen resultaten bepaald worden voor de voegschoolse educatie. Dit is echter geen verplicht onderdeel.

1.3 Resultaatafspraken maken in de praktijk

Resultaatafspraken maken is en blijft voor iedere gemeente maatwerk. Bij veel gemeenten en schoolbesturen lukt het om binnen de eigen lokale setting afspraken te maken. In de praktijk zijn inmiddels verschillende manieren gevonden om dit te bewerkstelligen:

- De gemeente en schoolbesturen voeren de resultaatafspraken stapsgewijs in. Men start met een uitgebreide 0-meting, dan volgt een gesprek over de uitkomsten en pas daarna stelt men resultaatafspraken op. Soms maakt men pas afspraken na de introductie van een kindvolgsysteem. We spreken in dit soort gevallen van een groeimodel.
- De gemeente en schoolbesturen formuleren tussendoelen (jaar 1 haalt x% de norm, jaar 2 y % etc) zodat men gezamenlijk stapsgewijs de eigen ambitie probeert te halen.
- De gemeente heeft aparte afspraken met één schoolbestuur gemaakt, omdat bij een bepaalde stroming het niet vanzelfsprekend is dat er een voegschoolse voorziening is bezocht.

Tiel: tussendoelen

De gemeente Tiel heeft ervoor gekozen een kernafpraak te formuleren voor de resultaten aan het einde van groep 2 en een aanvullende resultaatafpraak voor de opbrengst aan het einde van groep 4. Pas in 2014 verwachten de partijen in Tiel de afspraak te halen. Er zijn daarom tussendoelen geformuleerd voor de hele VVE groep voor 2012 en 2013.

² Werkinstructie Toezichtkader voor- en voegschoolse educatie, gemeenten, Onderwijsinspectie, oktober 2013

Haarlem: groeimodel (in concept)

Elementen voor uitbreiding van de resultaatafspraken na schooljaar 2014/2015 zijn:

- volledige doelgroep i.p.v. alleen gewichtenkleuters
- onderscheid maken naar doelgroepkinderen die wel of niet hebben deelgenomen aan een voorschools VVE-programma en/of een schakelgroep 1 of 2
- ook afspraken voor groep 3 en 4
- ook afspraken over sociaal emotionele ontwikkeling

Aanvullende procesafspraken

De resultaatafspraken betreffen altijd de resultaten van VVE en kunnen aangevuld worden met de weg ernaar toe (het 'hoe'), de zogenaamde procesafspraken. Dit gaat over zaken als: het te gebruiken VVE-programma, het bereik, de kwaliteit van de overdracht door voorschoolse instellingen, de inhoudelijke doorgaande leerlijn of de introductie ouderbetrokkenheid.

Culemborg: Inhoud procesafspraken

1. Met ingang van 1 augustus 2013 neemt 90 % van de doelgroepkinderen in de voorschoolse periode deel aan een VVE-programma.
2. Met ingang van 1 augustus 2013 neemt 75 % van de doelgroepkinderen in de vroegschoolse periode deel aan een VVE-programma.
3. Met ingang van 1 augustus 2013 hebben de voorschoolse voorzieningen en het basisonderwijs een plan van aanpak opgesteld die een vloeiende doorgaande leerlijn van de voorschoolse voorzieningen naar het po mogelijk maakt.

2 Routeplanner resultaatafspraken

We introduceren vijf fasen voor het maken van resultaatafspraken. We geven hierbij per fase aan wanneer u -als gemeente en schoolbesturen- kunt doorgaan naar de volgende fase. Het kan zijn dat u met elkaar al enkele fasen hebt doorlopen. U kunt dan de verkorte route nemen en starten bij de fase waar u zich momenteel bevindt.

Routeplanner: van start tot kwaliteitsdialoog

Fase 1: Start: toegelicht in hoofdstuk 3

Doelen van deze fase:

Het creëren van draagvlak om samen het traject resultaatafspraken te doorlopen en het vaststellen van een plan van aanpak hoe het traject gaat verlopen.

U kunt door naar fase 2 als:

- er breed draagvlak is onder schoolbestuurders en gemeente om resultaatafspraken overeen te komen
- voor iedereen duidelijk is met welke reden(en) de afspraken worden gemaakt en waar het toe leidt
- er een breed gedragen plan van aanpak opgesteld is hoe de afspraken tot stand gaan komen

Fase 2: Inventarisatie: toegelicht in hoofdstuk 4

Doelen van deze fase:

- Inzicht in VVE-beleid en –uitvoering,
- Inzicht in de mogelijkheden om gegevens te verkrijgen
- Maken van een kader voor de afspraken.

U kunt door naar fase 3 als:

- er een inventarisatie is van het VVE-beleid en de VVE-uitvoering
- er een inventarisatie is van gegevens die voor de monitor van belang zijn, zoals gebruikte kindvolgsystemen en omvang doelgroep bij de scholen
- er een concreet kader is voor de resultaatafspraken: welke scholen, welke leerlingen, wel/geen tussendoelen etc.

Fase 3: Concept resultaatafspraken maken: toegelicht in hoofdstuk 5

Doel van deze fase:

Het opstellen van concept ambities.

U kunt door naar fase 4 als:

- er een keuze is gemaakt tussen één of twee soorten ambities
- er concrete percentages zijn voor concept-ambities

Fase 4: Afspraken vaststellen: toegelicht in hoofdstuk 6

Doel van deze fase:

Vaststellen van resultaatafspraken.

U kunt door naar fase 5 als:

- er een bestuurlijk getekende ambitie is over de resultaten van VVE
- er afspraken zijn over meten en bespreken van de resultaatafspraken

Fase 5: Meten en bespreken: toegelicht in hoofdstuk 7

Doel van deze fase:

Het voeren van een kwaliteitsdialoog VVE op basis van de uitkomsten van de resultaatafspraken.

Aanpak in Tiel op hoofdlijnen

De gemeente Tiel heeft eind 2010/begin 2011 een externe een advies laten opstellen over de te maken afspraken. De externe heeft het onderwijsveld en de voorschoolse instellingen bezocht, een beperkte nulmeting gehouden en literatuur en deskundigen geraadpleegd. Dit heeft geleid tot een stevig rapport met veel bruikbare informatie, o.a. over het vertalen van algemene doelen naar resultaatafspraken.³

---

³ Advies Resultaatafspraken VVE Tiel, maart 2011, Anneke Spoon.

3 Fase 1: Start

In dit hoofdstuk schetsen wij hoe het komen tot resultaatafspraken gestart kan worden. We staan stil bij de communicatie bij aanvang en daadwerkelijke start van het traject.

3.1 Communicatie bij aanvang

Het is van belang om bij aanvang zoveel mogelijk draagvlak te krijgen, zodat gedurende het traject de 'waarom-vraag' (waarom maken we resultaatafspraken?) niet iedere keer op tafel terugkomt. De praktijk leert dat scholen/schoolbesturen zelf vaak niet het initiatief nemen om te komen tot resultaatafspraken. Daarom start u als gemeente met een overleg met de besturen en/of directeuren. De gemeente kondigt hierin aan dat er binnen de gemeente een traject gestart wordt om te komen tot afspraken. Hierbij dient de gemeente zorgvuldig aan te geven met welk doel men dit wil en op welke wijze men dit wil realiseren. De kwaliteitsdialoog VVE is hierbij het belangrijkste argument. De gemeente houdt respect voor de rol/verantwoordelijkheid voor het onderwijs (zie ook hoofdstuk 1). Dit vergroot de bereidheid van scholen/schoolbesturen om mee te doen.

Voorbeeldbrief wethouder aan schoolbesturen bij aanvang

We hebben het afgelopen jaar een aantal keren zijdelings gesproken over de invulling van de verplichte resultaatafspraken VVE met het onderwijs. De gemeente wil komen tot de concrete invulling van de afspraken, mede gezien het verzoek van de Onderwijsinspectie om deze afspraken op korte termijn te realiseren.

Ons doel voor het maken van de resultaatafspraken is om op termijn een goede kwaliteitsdialoog te kunnen voeren over het beleid en de uitvoering van VVE. De cijfers van de voortgang van de doelgroepkinderen liggen hieraan ten grondslag. We zouden bijvoorbeeld graag van gedachten wisselen welk beleid en welke uitvoering de school heeft waar de doelgroepkleuters de meeste progressie boeken. Het is vanuit ons uitdrukkelijk niet de bedoeling om een 'afrekeninstrument' in het leven te roepen. Immers over de kwaliteit van uw onderwijs gaat u zelf en wordt u al beoordeeld door de Onderwijsinspectie.

Ik wil u vragen om binnenkort met mijn ambtenaar eerste bijeenkomst te houden. Tijdens deze bijeenkomst wordt toegelicht welke mogelijkheden er zijn en wordt met elkaar een kader afgesproken over de te maken resultaatafspraken. Ik wil u vragen om voor deze bijeenkomst ook de directeuren van de scholen die middelen ontvangen voor vroegschoolse educatie uit te nodigen.

U ontvangt spoedig na deze brief een verzoek per mail van ambtenaar voor de bijeenkomst. Ik reken op uw medewerking en hoop dat we in korte tijd goede resultaatafspraken met elkaar kunnen afspreken.

Indien de gemeente niet weet hoe de schoolbesturen tegenover dit traject staan, start de gemeente met een verkenningsronde. In één op één gesprekken maakt de gemeente haar wens kenbaar en peilt hoe de schoolbestuurder hier tegenover staat. De gemeente moet indien nodig hier flexibel zijn om draagvlak te verkrijgen. Dit kan voor de gemeente betekenen dat het nodig is om enkele wensen van scholen/schoolbesturen over de aanpak in te willigen. Bijvoorbeeld rond de fasering in tijd of welk soort afspraken bij voorbaat weinig kans van slagen hebben. Als één of meerdere schoolbestuurders bezwaren hebben, is het zaak om als gemeente goed zicht te krijgen op de achterliggende gronden. Tracht deze boven tafel te krijgen en zoek naar oplossingen om deze gronden weg te nemen.

Bijvoorbeeld bij de angst op afrekenen kan de gemeente over de brug komen door een rapportage op te stellen waarbij de scholen geanonimiseerd worden.

3.2 Start traject

Nadat het traject aangekondigd is, stelt de gemeente een tijdelijke werkgroep in en vraagt welke schoolbestuurders/schooldirecteuren hieraan willen deelnemen. In deze werkgroep zitten bij voorkeur enkele schooldirecteuren of IB-ers van scholen met een aanzienlijk aantal gewichtenleerlingen. Zij hebben de doelgroep voor ogen en weten op welke wijze er op school- en leerlingniveau gerapporteerd wordt. Deskundigheid op het gebied van toetsen en normering is een sterke pre. We zien dat bij veel trajecten een onafhankelijk expert wordt aangesteld als deelnemer/trekker/voorzitter van de werkgroep of als discussieleider van het bestuurlijk overleg.

De werkgroep stelt een gezamenlijk plan van aanpak voor. De routeplanner uit deze notitie kan hierbij als leidraad dienen.

Aanpak Culemborg

De gemeente heeft een externe ingehuurd voor dit traject. Dit achtte de gemeente nodig omdat de benodigde expertise niet aanwezig was en omdat de gemeente zich niet teveel op het terrein van het onderwijs wilde begeven. De externe vervulde de rol als intermediair perfect en was een volwaardige sparringpartner voor het onderwijsveld.

Aanpak Winterswijk

Er is een werkgroep met VVE-uitvoerders benoemd vanuit de LEA. Een bovenschools directeur zit het voor, de ambtenaar is secretaris. Binnen deze werkgroep is een open discussie gevoerd over welke resultaatafspraken er zouden komen.

3.3 Tips en door naar volgende fase

Tips

Er zijn op basis van trajecten van andere gemeenten enkele tips mee te geven in deze fase aan de gemeente:

- Benadruk bij aanvang dat het hoofddoel het voeren van de kwaliteitsdialoog is.
- Houd als gemeente een inventarisatieronde om te peilen hoe schoolbestuurders er tegenover staan.
- Schakel als gemeente een intermediair/onafhankelijke trekker in.
- Houd als gemeente goed contact met schoolbesturen en ook met de scholen. De input moet veelal van scholen komen (IB-ers). Zorg dat zij ook op een of andere wijze worden meegenomen.
- Zoek bij bezwaren naar oplossingen die de bezwaren wegnemen.

Door naar volgende fase

U kunt door naar fase 2 als:

- er breed draagvlak is onder schoolbestuurders en gemeente om resultaatafspraken overeen te komen;
- voor iedereen duidelijk is met welke reden(en) de afspraken worden gemaakt en waar het toe leidt;
- er een breed gedragen plan van aanpak opgesteld is hoe de afspraken tot stand gaan komen.

4 Fase 2: Inventarisatie

Nadat er draagvlak is gecreëerd, een werkgroep is geformeerd en er een plan van aanpak is overeengekomen, volgt de inventarisatie. Hiermee wordt een goed beeld verschaft van de uitgangssituatie. Dit komt het maken van de afspraken en het voeren van de kwaliteitsdialoog in het vervolg ten goede. Omdat de meeste informatie van schoolbesturen en scholen moet komen, ligt het verantwoordelijkheid hier voornamelijk bij de scholen/schoolbesturen.

4.1 Stand van zaken VVE-beleid en uitvoering

De eerste inventarisatie door schoolbesturen/scholen in overleg met de gemeente is die van het VVE-beleid en de uitvoering. Indien er op termijn een kwaliteitsdialoog VVE gevoerd moet worden, is het goed in kaart te brengen hoe het beleid en de uitvoering er bij aanvang uitziet. Het werkt doorgaans het beste als schoolbestuurders deze punten (laten) uitzoeken onder de eigen scholen.

Hoofddoel VVE

Allereerst is het van belang om de beleidsmatige doelen van het VVE-beleid in kaart te brengen. Dit kan per gemeente/schoolbestuur/school verschillen. Mogelijke doelen zijn:

- We willen een goede start vanaf groep 3 voor alle (dus ook niet doelgroep) kinderen.
- We willen dat kinderen die een achterstand hebben zo goed mogelijk instromen in groep 3.
- We willen dat doelgroepopulatie X (bijvoorbeeld kinderen uit een achterstandswijk, of van bepaalde etnische achtergrond) zo goed mogelijk instromen in groep 3.

Het doel of de doelen in de gemeente/scholen geven richting aan de mogelijke ambities bij de resultaatafspraken. Het is logisch om de ambities te laten aansluiten op de VVE-doelen.

VVE-beleid

Bij de inventarisatie van het VVE-beleid denken we aan aspecten als (zie ook Inspectierapporten VVE voor zowel gemeente als instellingen):

- VVE-coördinatie op papier;
- de gebruikte doelgroepdefinitie voor VVE voorschools en vroegschool;
- toeleiding naar VVE-voorzieningen op papier;
- de doorgaande leerlijn voorschools-vroegschool op papier;
- aanbod en bereik voor- en vroegschool;
- keuze voor VVE-programma's;
- invulling VVE en opbrengstgericht werken bij (voor)scholen op papier;
- (na)scholingsbeleid leidsters/leerkrachten VVE op papier;
- overdracht voorschools-vroegschool op papier;
- ouderbetrokkenheid op papier;
- de kwaliteitszorg op papier;
- afspraken over evaluatie van VVE op papier.

VVE-uitvoering

Bij de VVE-uitvoering komen veelal dezelfde punten terug als bij VVE-beleid. Nagegaan moet worden of hetgeen dat op papier staat, ook wordt uitgevoerd in de praktijk. De Onderwijsinspectie ziet hier ook op toe in haar VVE-rapportages voor gemeenten en instellingen. Het gaat om:

- VVE-coördinatie in de praktijk;
- toeleiding naar VVE-voorzieningen in de praktijk;
- de doorgaande leerlijn/samenwerking voorschools-vroegschool in de praktijk;

- invulling VVE en opbrengstgericht werken bij (voor)scholen in de praktijk (zie ook kader hieronder);
- mate waarin voldaan wordt aan basisvoorwaarden VVE (zoals rond groepsgrootte, aantal uren, leidster-kind ratio, scholing/nascholing etc);
- kwaliteit leidsters/leerkrachten VVE (in ieder geval mate waarin goed Nederlands gesproken wordt);
- overdracht voorschools-vroegschoolse in de praktijk;
- ouderbetrokkenheid in de praktijk;
- de kwaliteitszorg in de praktijk;
- follow up van evaluatierapporten VVE.

Overigens is het de bedoeling om geen uitgebreide VVE-evaluatie te houden, maar een quick scan naar bovenstaande aspecten.

Nader toegelicht: relatie Opbrengstgericht Werken (OGW) en resultaatafspraken

Op scholen wordt opbrengstgericht gewerkt. Opbrengstgericht werken is het inzichtelijk maken van de doelstellingen op onderwijsgebied, het volgen van de ontwikkeling van (een) kind(eren) en het evalueren, zodat kan worden bepaald wat goed gaat en wat beter kan. De doelstellingen kunnen worden geformuleerd op het niveau van: leerling, groepje leerlingen, hele groep en/of hele school. Het is aan scholen/leerkrachten zelf om de doelen voor leerling, groepje leerlingen, groep of school vast te stellen en te bepalen wat zij nu eigenlijk precies verstaan onder opbrengsten en opbrengstgericht werken.

'Het systematisch en doelgericht werken aan het maximaliseren van de prestaties' luidt een veel gehanteerde definitie van opbrengstgericht werken. In essentie komt het erop neer dat alle betrokkenen zich in de taakuitvoering laten sturen door de uitkomsten van een systematische evaluatie van behaalde resultaten/opbrengsten. De resultaten van opbrengstgericht werken kunnen behulpzaam zijn voor het maken van resultaatafspraken.

Veel scholen (en steeds meer voerschoolse instellingen) zijn actief met opbrengstgericht werken, ook in de onderbouw. De brede ontwikkeling van jonge kinderen wordt door scholen intensief gevolgd en geregistreerd aan de hand van bijvoorbeeld werkjes of tekeningen, of gesprekjes die een leerkracht met het kind voert, maar ook observaties of toetsgegevens. Met brede ontwikkeling bedoelen we zowel de cognitieve, sociale, emotionele als motorische ontwikkeling. Er zijn vanuit het Rijk of de Inspectie geen voorschriften over welke observatiemethode of volginstrument voor ontwikkeling gehanteerd moet worden⁴. Wel dienen de observaties structureel (dat wil zeggen regelmatig bij alle kinderen) en gestandaardiseerd (alle kinderen met eenzelfde instrument) plaats te vinden. Naast het observeren van de ontwikkeling van het jonge kind, kan een school een gevalideerd instrument afnemen dat gericht is op taal- en rekenontwikkeling. De school heeft daarmee een instrument om de ontwikkeling van ieder kind te volgen en te vergelijken met de ontwikkeling van andere kinderen in die leeftijd. Ook geeft een dergelijk instrument informatie over de voorbereiding op het aanvankelijk lezen en rekenen in groep 3.

In de inventarisatie moet duidelijk worden hoe scholen in de kleutergroepen invulling geven aan het opbrengstgericht werken. Dit vormt een uitstekend vertrekpunt voor de gezamenlijke ambitie voor de resultaatafspraken.

⁴ Dit geldt vanaf begin 2014 na het aannemen van motie Rog in de Tweede Kamer

4.2 Stand van zaken voor de gegevensverzameling

Naast het VVE-beleid en –uitvoering verzamelen schoolbesturen enkele gegevens over scholen en hun doelgroep leerlingen in groep 1 en 2. We denken hierbij aan:

- wat is naar inschatting de omvang van de doelgroep (totaal en per leerjaar);
- wat is de verdeling van de doelgroep leerlingen (of gewichtenleerlingen) over de scholen;
- welke kindvolgsystemen gebruiken de (voor)scholen;
- welk schooladministratiesysteem gebruiken scholen;
- hoe goed verloopt de administratie van doelgroep leerlingen;
- welke toetsen/observaties/registraties hebben de scholen in groep 1 en 2;
- gebruiken de scholen de doelen van SLO Het Jonge Kind (zie verder 5.1.2);
- welke tussendoelen gebruiken scholen in het kleuteronderwijs (zie verder 5.1.3);
- op welke wijze wordt er getoetst (zie 5.1.5);
- op welke momenten worden deze toetsen/observaties/registraties verzameld (toetskalender etc.).

DUO heeft veel bruikbare cijfers beschikbaar, zoals het aantal gewichtenleerlingen op leeftijd per school. Deze zijn beschikbaar via:

http://data.duo.nl/organisatie/open_onderwijsdata/databestanden/po/Leerlingen/Leerlingen/po_leerling_en3.asp. Er is dus per gemeente een goede inschatting te maken hoeveel gewichtenleerlingen van 4 en 5 jaar oud er zijn per school (aantal en percentage).

Nadat de gegevens door de schoolbestuurders zijn verzameld, worden deze door een werkgroep lid geordend en vertaald naar een uitgangssituatie. Daarna neemt de werkgroep deze punten met elkaar door en bespreekt de eventuele consequenties voor de resultaatafspraken.

We denken dan aan zaken als:

- Wat te doen met scholen die nauwelijks doelgroepkinderen hebben.
- Hoe om te gaan met de verschillende schooladministratiesystemen (centrale dataverzameling is lastig).
- Hoe om te gaan met het gegeven dat de doelgroepkinderen voorschools niet in de schooladministratiesystemen worden gezet.
- Wat te doen met scholen die geen of bij een beperkt aantal leerlingen ontwikkelingsgegevens beschikbaar hebben.

Als er veel van dit soort vraagstukken naar voren komen, betekent het dat er gekozen moet worden voor een groeimodel. De resultaatafspraken gaan dan in eerste instantie over de gegevens die voorhanden zijn. Tegelijkertijd wordt er na gegaan of in de toekomst een bredere verzameling van gegevens mogelijk is. Zodra dit mogelijk is, worden de resultaatafspraken hierop aangepast.

4.3 Kader voor afspraken

Voordat er een ambitie geformuleerd wordt, moeten er andere keuzes gemaakt worden. We noemen dit het kader voor de resultaatafspraken. De werkgroep dient deze vast te stellen. Het gaat dan om de volgende keuzes:

1. Maken we afspraken over prestaties of ook over de weg er naartoe (proces)?
2. Over welke van de vier VVE-domeinen maken we afspraken (taal, rekenen, sociaal-emotioneel en motoriek)?
3. Op welke momenten willen we effecten zien van VVE (eind groep 2 of ook later)?
4. Gelden de afspraak alleen voor VVE-scholen of ook voor overige scholen?
5. Gelden de afspraken alleen voor doelgroep leerlingen of voor alle leerlingen?

6. Maken we onderscheid tussen kinderen die wel en geen voerschoolse educatie hebben gevolgd?
7. Stellen we alleen een eindambitie of ook tussenambities?
8. Formulieren we ook een ambitie voor voerschoolse educatie?
9. Kiezen we voor een groeimodel, of direct alle afspraken?
10. Hoe gaan we meten en bespreken?

Bij het beantwoorden van deze vragen staat lokaal maatwerk voorop. De inventarisatie geeft hiervoor al veel input. De beantwoording van de laatste vraag wordt in de volgende hoofdstukken behandeld.

Utrecht

De gemeente heeft aan de schoolbesturen gevraagd zelf een voorzet te maken voor het meten van de resultaten. Men was het al wel met elkaar eens dat er niet alleen op de hele korte termijn gekeken (einde voerschool, einde voerschool) moest worden, maar ook iets later. Sommige kinderen moeten namelijk van ver moeten komen en hebben daarmee tijd nodig. Men was het er bij voorbaat over eens dat einde groep 4 iedereen 'bij' moet zijn, omdat kinderen dan echt aan begrijpend lezen e.d. beginnen.

4.4 Tips en doorgaan volgende fase

Tips

- Bepaal welke beleidsdoelen scholen/de gemeente hebben voor VVE en neem deze als vertrekpunt voor de resultaatafspraken.
- Inventariseer de stand van zaken van het VVE-beleid en de VVE-uitvoering, laat schoolbesturen dit uitvragen onder de eigen scholen.
- Inventariseer welke gegevens er voorhanden zijn. Laat schoolbesturen dit uitvragen onder de eigen scholen. DUO heeft hiervoor bruikbare cijfers openbaar.
- Kies bij veel onduidelijkheid over bv kwaliteit huidige gegevens voor een groeimodel waarin eerst enkele afspraken voor een beperkte doelgroep gemaakt worden en breidt dit later waar mogelijk uit.

Door naar volgende fase

U kunt door naar fase 3 als:

- er een inventarisatie is van het VVE-beleid en de VVE-uitvoering;
- er een inventarisatie is van bruikbare ontwikkelingsgegevens van leerlingen;
- er een concreet kader is voor de afspraken: welke scholen, welke leerlingen, wel/geen tussendoelen etcetera.

5 Fase 3: Concept resultaatafspraken maken

In dit hoofdstuk geven we inzicht hoe er concept-ambities opgesteld kunnen worden. In de eerste paragraaf zoomen we vooral in op de vijf soorten ambities die gemaakt kunnen worden. In de tweede paragraaf geven we aan hoe er gekozen kan worden. Het is aan de werkgroep te bepalen of er genoeg draagvlak is om resultaatafspraken te formuleren. Indien dit niet of in onvoldoende mate het geval is, kan ook gestart worden met procesafspraken over VVE, gevolgd door een eerste nulmeting en uiteindelijk pas de resultaatafspraken.

5.1 Resultaatafspraken formuleren

Deze paragraaf beschrijft hoe ambities als resultaatafspraken geformuleerd kunnen worden. Er is inmiddels een aanzienlijke verscheidenheid aan mogelijkheden, die door gemeenten wordt toegepast.

5.1.1 Ambitie op % zonder verlengd kleuteren

Het uiteindelijke doel van VVE is dat kleuters zonder probleem (doubleren/verlengd kleuteren) doorstromen naar groep 3. Het is dus mogelijk om een ambitie te stellen op het percentage doelgroepkinderen dat zonder doubleren doorgaat naar groep 3. Landelijk ligt dit percentage op circa 90% (zie Kleuterverlenging in Nederland: omvang, kenmerken en effecten, J. Roeleveld en I. van der Veen, 2007). Hierin zijn naar verwachting doelgroepkinderen ondervertegenwoordigd. Bij hen zal het percentage van 90% dus veelal niet gehaald worden. Een realistische ambitie is dat 85% van de doelgroepkinderen zonder doubleren/verlengd kleuteren doorgaat naar groep 3.

Voorbeeld Utrecht

Schoolbesturen streven er naar dat 90% van alle Utrechtse leerlingen succesvol van groep 2 naar een reguliere groep 3 doorstroomt.

5.1.2 Ambitie op SLO-doelen

Op verzoek van OCW zijn er door SLO voor drie ontwikkelingsgebieden doelen ontwikkeld en uitgewerkt, namelijk voor taal, voor rekenen en op sociaal-emotioneel gebied. Deze doelen brengen de ontwikkelingslijn van kinderen van 2 tot 7 jaar in beeld. SLO heeft in kaart gebracht wat kinderen aan het begin van groep 1 (eind van de peuterspeelzaal/ kinderdagverblijf) en aan het eind van groep 2 bereikt zouden moeten hebben om uiteindelijk met goed toegerust te kunnen starten in groep 3.

Bij het maken van de resultaatafspraken kan dus aangesloten worden op hetgeen SLO heeft geformuleerd als einddoel groep 2 voor taal, rekenen en sociaal-emotioneel.

Voorbeeld van doelen SLO sociaal emotioneel eind groep 2:

- Het kind kent de sterke en zwakke punten van een ander.
- Het kind ervaart dat er door tegenstrijdige belangen conflicten kunnen ontstaan die je samen kunt op lossen.

Hierbij dient opgemerkt te worden dat SLO veel doelen heeft geformuleerd⁵. Het is daarom goed hier per onderdeel enkelen uit te kiezen of de doelen te veralgemeniseren. Indien de SLO doelen gebruikt worden in het kader van het volgen van de ontwikkeling van kinderen, is het logisch om deze ook te

⁵ Bijvoorbeeld voor het onderdeel Rekenen zijn er meer dan 80 doelen.

benutten voor de resultaatafspraken. Indien dit niet het geval is, is het kiezen voor SLO doelen voor de resultaatafspraken een tijdsintensieve investering voor scholen.

Winterswijk

Men heeft bewust gekozen voor een brede afspraak, die later nog verbijzonderd kan worden. Als gewenste resultaten wordt uitgegaan van de door SLO ontwikkelde instroomniveaus op de gebieden: rekenontwikkeling, taalontwikkeling en sociaal-emotionele ontwikkeling. De werkgroep VVE zal zich gaan richten op hoe in de toekomst de gewenste opbrengst in de praktijk geïmplementeerd wordt. Het gaat dan om:

- meten;
- monitoren;
- op gewenst niveau brengen en houden;
- tijdspad.

De werkgroep gaat de SLO doelen verder veralgemeniseren. Hierbij wordt vooral aangesloten op hetgeen de scholen al aan gegevens hebben.

5.1.3 Ambitie op tussendoelen onderwijs

In het onderwijs wordt veel gebruik gemaakt van tussendoelen (ten opzichte van het einddoel groep 8), zoals die voor beginnende geletterdheid, woordenschat, mondelinge taal en taalleesonderwijs. Als veel scholen binnen een gemeente gebruik maken van dergelijke tussendoelen, kan bij het formuleren van de ambities hierop aangesloten worden.

Voorbeeld tussendoel Beginnende geletterdheid eind groep 2

Verhaalbegrip

- voorspellingen doen tijdens het voorlezen
- een voorgelezen verhaal naspelen terwijl de leerkracht vertelt
- een voorgelezen verhaal navertellen, aanvankelijk met steun van illustraties
- een voorgelezen verhaal navertellen zonder gebruik te maken van illustraties

Voorbeeld: Breda

Het streven is dat alle kinderen die deelnemen aan LOGO 3000 aan het eind van groep 2 3000 woorden beheersen. Aan het eind van de voorschoolse periode 1000 woorden.

Voorbeeld: Utrecht

Einde groep 4 willen we dat 95% van de kinderen voldoet aan de (minimum) Taaldoelen zoals die genoemd staan in het Utrechts Taalcurriculum 2-8 jarigen.

5.1.4 Ambitie vanuit observatie-instrumenten

In het onderwijs wordt met behulp van observaties de ontwikkeling van kinderen in kaart gebracht en gevolgd. Het is een verplichting dat er in de onderbouw gewerkt wordt met een gestandaardiseerd observatiesysteem. Voor de groepen 1 en 2 of jonge risicokinderen zijn er diverse registratiesystemen om observaties vast te leggen, bijvoorbeeld: GOVK, Pravoo, KIJK!, het ontwikkelingsvolgmodel (OVM) en HOREB⁶. Observatie-instrumenten worden ingezet om onder meer het groepsproces en het gedrag van leerlingen te observeren. Het zijn meestal formulieren waarop handelingen en activiteiten worden aangevinkt. Vooral in de onderbouw zetten scholen deze observatie-instrumenten in als

⁶ Zie voor een uitgebreid overzicht de publicatie 'Methoden, materialen en screeningsinstrumenten, SLO, april 2011'.

hulpmiddel bij het overdragen van informatie over de ontwikkeling van kinderen. Zij realiseren daarmee een doorgaande ontwikkelingslijn richting de bovenbouw.

De observatie-instrumenten kunnen ook benut worden voor de resultaatafspraken. We lichten er één uitgebreid toe, te weten KIJK!. Indien in uw gemeente door de scholen andere observatie-instrumenten worden toegepast, kunt u de aanpak die hieronder staat trachten te vertalen naar het door scholen gebruikte observatie-instrument.

KIJK!

KIJK! is een observatie-instrument waarmee het ontwikkelingsverloop van jonge kinderen op diverse ontwikkelingsgebieden over langere tijd wordt geobserveerd en geregistreerd. De leerkracht bepaalt op basis van professionele observatie, per ontwikkelingsaspect van het kind, in welke fase het kind zich bevindt. Het registratiemodel wordt meestal twee keer per jaar ingevuld.⁷ De observatiegegevens die op basis van KIJK! worden verkregen, zijn in twee categorieën te verdelen: basisgegevens en ontwikkelingslijnen. Met name de ontwikkelingslijnen zijn goed bruikbaar voor het maken van resultaatafspraken.

Voor alle ontwikkelingsdomeinen zijn ontwikkelingslijnen opgesteld. Bij de versie voor jonge kinderen in de VVE-leeftijd gaat het onder andere om de sociaal-emotionele ontwikkeling, de spelontwikkeling, de motorische ontwikkeling, de spraak-taalontwikkeling en de cognitieve ontwikkeling. In KIJK! voor groep 1 en 2 wordt daarnaast onder meer taakgerichtheid en zelfstandigheid in kaart gebracht.

Per domein worden verschillende niveaus voor het functioneren omschreven, die elk een mijlpaal van ongeveer een half jaar ontwikkeling markeren. Per niveau kleuren leidsters of leerkrachten in een 3-puntsschaal in hoe ver het kind op dat niveau is gevorderd. Ieder vakje staat dan voor ongeveer twee maanden. Door een denkbeeldige lijn te trekken van de leeftijd van het kind naar de ingekleurde vakjes per domein, wordt gecontroleerd op welke domeinen het kind een achterstand of een voorsprong heeft.

Bij de beoordeling of een bereikte ontwikkelingsleeftijd wel of niet in overeenstemming is met wat normaal gesproken mag worden verwacht, adviseren de makers om een marge van zes maanden te hanteren. De ontwikkeling van jonge kinderen verloopt immers verschillend en sprongsgewijs. Een voorsprong of achterstand van een half jaar kan dan worden opgevat als een eerste signaal dat er op het betreffende domein sprake is van een ontwikkelingsvoorsprong of achterstand.

De ontwikkelingslijnen van KIJK! tonen op welke ontwikkelingsdomeinen kinderen zich ontwikkelen zoals normaal gesproken mag worden verwacht en op welke domeinen er sprake is van een achterstand. Aangezien VVE als doel heeft om achterstanden van doelgroepleerlingen terug te dringen voordat zij naar groep 3 gaan, ligt het voor de hand om de ambitie bij de resultaatafspraken toe te spitsen op het gericht terugdringen van geconstateerde achterstanden.

Een mogelijke ambitie zou in dat kader kunnen zijn:

Minimaal 90% van de doelgroepleerlingen maakt vanaf het begin van de voorschoolse periode tot eind groep 2 een leeftijdsadequate groei door op alle ontwikkelingslijnen.

Een leeftijdsadequate groei wil zeggen dat de groei in ontwikkelingsleeftijd in deze periode minimaal even groot is als de groei in 'chronologische leeftijd' van de leerlingen.

⁷ Zie voor meer info /www.slo.nl/primair/themas/jongekind

Een andere mogelijk ambitie is:

Alle doelgroepeleringen die bij aanvang van de voorschoolse periode een achterstand hadden op één of meer ontwikkelingslijnen, hebben die achterstand aan het eind van de vroegschoolse periode ingelopen.

We adviseren om bij het vaststellen van een ‘achterstand’ een marge van 6 maanden te hanteren, zoals de makers van KIJK! dat ook doen. Dat wil zeggen dat er sprake is van een achterstand als die meer dan 6 maanden bedraagt en dat een achterstand ‘ingelopen’ is als deze nog maximaal 6 maanden bedraagt.

Hollands Kroon

80% van de VVE-kinderen heeft een ontwikkelingsgroei laten zien van 2 jaar aan het einde van groep 2 op het gebied van taalontwikkeling. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van een ontwikkelingsgericht instrument. De beginsituatie dient hierbij vastgesteld te worden.

5.1.5 Ambitie op basis van toetsgegevens

Veel scholen maar ook organisaties voor voorschoolse educatie maken gebruik van toetsen, zoals de toetsen van Cito. Bij het bepalen van ambities op basis van toetsresultaten verdient het de voorkeur om uit te gaan van de reeds verzamelde gegevens en/of een nulmeting te houden van de lokale situatie. Indien een (beperkte) 0-meting niet haalbaar is, kan uitgegaan worden van de landelijke normen van de betreffende toets. Omdat veelal de toetsen van Cito gebruikt worden, werken wij dit voorbeeld verder uit.

Voorbeeld Cito

Om de toetsen voor peuters en kleuters vergelijkbaar te maken, maakt Cito gebruik van zogeheten vaardigheidsschalen. De behaalde toetsscore (aantal goed) wordt omgezet naar een vaardigheidsscore. Ieder inhoudsgebied (taal, rekenen, etc) heeft zijn eigen vaardigheidsschaal. Om de vaardigheidsscores te kunnen interpreteren zet Cito deze om naar een vaardigheidsniveau. Voor de huidige toetsen zijn er twee niveau-indelingen beschikbaar; A-E en I-V:

Tabel 1: indeling vaardigheidsniveaus Cito

Cito-indeling (A-E)	Cito-indeling (I-V)
A = 25% hoogst scorende leerlingen	I = 20% hoogst scorende leerlingen
B = 25% ruim boven tot net boven landelijk gemiddelde	II = 20% boven het landelijk gemiddelde
C = 25% net tot ruim onder het landelijk gemiddelde	III = 20% landelijk gemiddelde
D = 15% ruim onder het landelijk gemiddelde	IV = 20% onder het landelijk gemiddelde
E = 10% laagst scorende leerlingen	V = 20% laagst scorende leerlingen

Doordat de toetsresultaten zowel in vaardigheidsscores als vaardigheidsniveaus weergegeven kunnen worden, zijn er meerdere manieren mogelijk om ambities te formuleren, waaronder:

1. Na te streven vaardigheidsscores per leerling of een gemiddelde vaardigheidsscore voor de groep als geheel.
2. Na te streven vaardigheidsgroei per leerling of voor de groep als geheel.
3. Na te streven vaardigheidsniveaus per leerling of een gewenst percentage vaardigheidsniveau voor een groep.

Aandachtspunten bij toetsen

- **Handige tip**
- Binnen ParnasSys is een speciale 'Focus'-knop waarmee de toetsgegevens Taal en Rekenen van onder meer kleuters snel beschikbaar gesteld kunnen worden. Deze module is in ParnasSys te vinden door achtereenvolgens te kiezen:
  - Overzichten > Leerlingvolgsysteem > Overig LVS
  - Het overzicht heet: Toetsresultatenexport FOCUS
  -
- Het bestand wordt aangemaakt als men op het groene excel-icoontje drukt. Iemand met enige vaardigheden in excel haalt hier snel de juiste gegevens uit via filteren op het tweede tabblad 'Toetsgegevens' op toetsen 'Taal voor Kleuters' en 'Rekenen voor kleuters'. De gewichtenscores staan in het eerste tabblad 'Leerlingen'. Excel-deskundigen kunnen dus relatief snel de vaardigheidsscores van gewichtenleerlingen voor taal- en rekentoetsen voor kleuters uit ParnasSys halen.
-
- Andere systemen zoals ESIS en DOTCOM kennen deze module (nog) niet. Hiervoor is de webtool DAVVE ontwikkeld (www.davve.nl) die de gegevens van alle systemen kan verwerken tot één rapportage.

Voor het maken van resultaatafspraken is het van belang om rekening te houden met de volgende punten:

- *Lagere scores van (groepen van) doelgroepkinderen*
Het is niet reëel te verwachten dat de doelgroepkinderen in een korte periode tot de groep hoogst scorende leerlingen behoort en/ of een bovengemiddelde groei laat zien. Doelstellingen in de trant van 20% van de doelgroepkinderen zit in groep I, of dat van alle doelgroepkinderen 60% een score haalt van minimaal niveau III zijn niet realistisch.
- *Bandbreedte van toetsscores en de hieraan gekoppelde vaardigheidsscores*
Indien een doelstelling geformuleerd is in aantal vaardigheidspunten (bijvoorbeeld 20 punten groei), is de vraag hoe strikt dit genomen moet worden. Als bijvoorbeeld een bij aanvang zwakke leerling een groei laat zien van 19 punten, is het dan terecht om te stellen dat dit kind de doelstelling niet bereikt heeft. Geadviseerd wordt om te werken met enige bandbreedte. In de praktijk wordt dit opgelost door te stellen dat kinderen de gemiddelde vaardigheidsgroei moeten benaderen/evenaren.
- *Het ontbreken van onderzoek naar landelijke gemiddelde vaardigheidsgroei op zowel op leerling- als op groepsniveau*
Doelstellingen die op groei gebaseerd zijn, moeten daarom altijd op basis van beschikbare gegevens en reële verwachtingen gemaakt worden.
- *Het hoge informatieverlies bij afspraken over niveaustijgingen van doelgroepkinderen*
Ten eerste is het stellen van ambities voor het percentage stijgingen niet realistisch, omdat er altijd een verdeling van 5 groepen is. Er zal dus altijd een aandeel kinderen het meest zwak scoren ten opzichte van de overige leerlingen. Verder telt dat de indeling in vaardigheidsniveaus bedoeld is voor de interpretatie en daarom 'grof' is. Wanneer een kind op het grensgebied tussen twee niveaus zit, kan net met één extra of één minder juist antwoord een niveau stijgen of zakken. Soms heeft een kind aanzienlijke vorderingen gemaakt, maar blijft het op hetzelfde niveau zitten (van lage III naar hoge III). Kortom met doelstellingen gebaseerd op niveaustijgingen gaat informatie over de vorderingen van leerlingen verloren.

Juiste toetsen/leerlingen

Er zijn scholen die Cito toetsen uit 2000 gebruiken. Die hebben hele andere schalen/scores dan de 2009 (Taal) en 2010 (Rekenen) versies.

Soms geven scholen niet alle leerlingen een eindtoets groep 2 (maar alleen voor leerlingen bij wie men twijfelt of ze wel/niet naar groep 3 kunnen) en soms krijgt een leerling van groep 3 nog de eindtoets E2 omdat men een toets op niveau wil voor betreffend kind. Dit soort keuzes van scholen kunnen de cijfers vertroebelen.

Toetsen bij 'herfstkinderen'

Het kan per school verschillen hoe men qua toetsen omgaat met de zogenaamde 'herfstkinderen', degenen die geboren zijn in de maanden oktober, november en december. Doen ze al mee met de M1 toets (hiervoor geldt als grens dat de kleuter minimaal 3 maanden op school moet zitten)? En kleuteren ze in principe ruim 1,5 jaar of 2,5 jaar? Ook dit kan per school verschillen.

Kortom: houd bij afspraken op basis van toetsgegevens rekening met de Ausgangssituatie van doelgroepkinderen en met marges rond vaardigheidsgroei. Gebruik niet de niveau-indelingen als vertrekpunt van de afspraken. Ga na of alle scholen bij dezelfde leerlingen de laatste versie van de toetsen afnemen. Voor meer informatie over het gebruik van de toetsen van Cito bij het maken van resultaatafspraken verwijzen wij naar de door Cito geschreven flyer; 'Inzet van Cito volgsystemen bij het maken van resultaatafspraken vroegschoolse educatie'.

Voorbeeld Leiden: ambities op basis van CITO vaardigheidsscores*Resultaatafspraak voorschools:*

85% van de kinderen die een volledige voorschoolperiode hebben gehad (minimaal 4 dagdelen per week gedurende minimaal 1 jaar) en vervolgens naar een VVE-school gaan, heeft voor taaltoets M1 minimaal een vaardigheidsscore van 40.

Resultaatafspraak Taal:

85% van de kinderen van VVE-scholen maakt een gemiddelde vaardigheidsgroei door bij de toets Taal voor Kleuters van:

minimaal 6 punten van M1 naar E1 en

minimaal 13 punten van E1 naar E2

Resultaatafspraak Rekenen:

85% van de kinderen van VVE-scholen maakt een gemiddelde vaardigheidsgroei door bij de toets Rekenen voor Kleuters van:

minimaal 3 punten van M1 naar E1 en

minimaal 17 punten van E1 naar E2

Resultaatafspraak groep 3 en groep 4:

100% van de kinderen van VVE-scholen behoudt minimaal hun niveau E2 (I t/m V) op taaltoetsen (technisch lezen DMT en Woordenschat) E3 en E4 en rekentoets E3 en E4.

Voorbeeld: Groningen

Tenminste 80% van de doelgroepkinderen die hebben deelgenomen aan een VVE programma en/of schakelgroep voor jonge kinderen evenaart de gemiddelde landelijke groei in de vaardigheidsscore op de Cito toets Taal tussen de meetmomenten M1 en E2 eind 2013.

5.2 Ambitie kiezen

De werkgroep moet de vijf mogelijkheden verkennen en een voorkeur uit te spreken voor één of twee mogelijkheden. Om getalsmatig een goede ambitie te maken, moet een beperkte 0-meting gehouden worden. Spreek goed met elkaar door welke gegevens gebruikt worden. We benadrukken nogmaals dat scholen vaak al beschikken over tal van gegevens van leerlingen over hun ontwikkeling.

Als er gegevens bekend zijn van een nulmeting, is het vervolgens mogelijk deze met elkaar te bespreken en hier concept-ambities op te baseren.

Binnenmaas

Bij het maken van resultaatafspraken is een beperkte nulmeting gehouden. Alle scholen van één groot schoolbestuur hebben de toetsgegevens E2 Taal voor Kleuters aangeleverd voor de gewichtenleerlingen. Hieruit bleek dat 41% een score I, II of III haalde. In het bestuurlijk overleg is de ambitie geformuleerd dat 50% van de doelgroepkinderen een score I, II of III haalt.

Indien de gegevens van een nulmeting ontbreken, kan geput worden uit de cijfers die in de vorige paragraaf genoemd zijn, bijvoorbeeld ten aanzien van het percentage doublures onder (doelgroep)kinderen.

5.3 Tips en doorgaan naar volgende fase

Tips

- Er zijn vijf soorten afspraken te maken (zie paragraaf 5.1), bepaal gezamenlijk welke soort ambitie het beste past bij de eigen situatie.
- Voer een nulmeting uit om de startsituatie te kennen en om realistische ambities te kunnen formuleren.
- Maak gebruik van de exporttool van ParnasSys of van de webtool DAVVE (www.davve.nl).
- De meeste gemeenten en schoolbesturen kiezen voor het in kaart brengen van de opbrengsten van alleen de doelgroepkinderen (circa 10-15% van het totaal). Anderen kiezen ervoor om alle kinderen in beeld te brengen. Dit laatste heeft ons inziens niet heel veel meerwaarde, maar kost wel veel extra inspanningen.
- Wees als gemeente flexibel, er zijn in principe geen verkeerde afspraken. Tussendoelen of verschillende afspraken per bestuur zijn in principe altijd mogelijk.

Wanneer door naar volgende fase

U kunt door naar fase 4 indien

- er een keuze is gemaakt tussen één of twee soorten ambities;
- er concrete percentages zijn voor concept-ambities.

6 Fase 4: Afspraken vaststellen

Als er conceptafspraken zijn opgesteld, dienen deze te worden vastgesteld. Daarover gaat dit hoofdstuk.

6.1 Bestuurlijk overleg

Aangezien het maken van resultaatafspraken een wettelijke taak is, moeten deze bestuurlijk vastgesteld worden. Het is aan de externe, ambtenaar of werkgroep om te bepalen of zij het concept direct aan het bestuurlijk (LEA)-overleg voorleggen of eerst aan andere betrokkenen zoals directeuren/IB-ers/voorscholen. We raden dit laatste ten zeerste aan. Hierdoor kunnen degenen die niet rechtstreeks betrokken zijn kennis nemen van de Ausgangssituatie en de voorgenomen afspraken.

Er zijn drie elementen die bestuurlijk vastgelegd moeten worden. Dit zijn:

1. Duidelijkheid over het kader waarbinnen de resultaatafspraken gemaakt worden;
2. De ambitie t.a.v. de resultaten van VVE;
3. Duidelijkheid over hoe de afspraken gemeten en besproken gaan worden.

Keuze voor kader en ambitie

In het bestuurlijk overleg is het zaak om één gezamenlijke ambitie te formuleren en een keuze te maken over het kader (welke scholen, welke kinderen etc). Vaak wordt er aan de bestuurders een breed gedragen advies voorgelegd dat instemming heeft van de ambtenaar en schooldirecteuren. Dit maakt veelal de bestuurlijke keuze een stuk eenvoudiger. Hierbij geldt dat er in principe geen verkeerde afspraken zijn, als er maar een ambitie ten aanzien van de resultaten van VVE in opgenomen is. Het belangrijkste hierbij is dus dat er draagvlak bestaat onder zowel schoolbesturen als –directeuren.

Indien het bestuurlijk overleg gekozen heeft voor één afspraak, raden we aan om een convenant op te stellen en deze te laten ondertekenen. Verder dient de ambitie nog door het College formeel vastgesteld worden, zodat voldaan wordt aan de eisen van WPO artikel 167a.

Aanpak in Leiden

Eind 2012 zijn er in Leiden twee sessies gehouden met interne begeleiders en directeuren van basisscholen onder begeleiding van een externe. Ook de uitvoerder van de Leidse Onderwijsmonitor, Plato, was hierbij aanwezig. Samen is in twee sessies gezocht naar wat haalbare afspraken zijn, waarbij deels gebruik is gemaakt van de informatie vanuit de Leidse Onderwijsmonitor, maar grotendeels vanuit de ervaringen die betrokkenen hadden met de doelgroep. De concept afspraken vanuit de werkgroep zijn vervolgens voorgelegd aan de LEA en deze zijn één op één overgenomen.

Keuze voor meten en bespreken

Verder is het noodzakelijk om in het bestuurlijk overleg afspraken te maken over het vervolg: hoe worden de resultaten gemeten en hoe worden de resultaten besproken. In het volgende hoofdstuk staat hoe de resultaten gemeten kunnen worden. Het bespreken van de resultaten gebeurt veelal eerst in de werkgroep VVE en vervolgens in het bestuurlijk overleg. In beide overleggen dient de kwaliteitsdialogo VVE centraal te staan.

Een fundamentele keuze is tot op welk niveau de gegevens worden uitgewerkt en besproken. Naast het gemeentelijk niveau kan er uitgediept worden naar schoolbestuurlijk-, wijk-, of schoolniveau. Dit

laatste verdient de voorkeur omdat scholen invulling geven aan het onderwijs in de groepen 1 en 2 en zij kunnen in de uitvoering zaken veranderen. Dit kan ook anoniem opgesteld worden in de rapportage naar de gemeente, waarbij schoolbesturen apart een eigen rapportage van hun scholen ontvangen.

Mogelijke consequenties voor scholen om de gegevens beschikbaar te kunnen stellen, moeten ook besproken worden in het bestuurlijk overleg. In sommige gevallen is het nodig dat scholen aanpassingen doen in bijvoorbeeld de gebruikte toetsen/kindvolgsystemen of het aantal af te nemen toetsen in de kleuterperiode. Verder is het goed om te bezien of scholen de exacte doelgroepdefinitie van de gemeente ook op leerlingniveau in hun schooladministratiesysteem verwerken. Dit laatste is vaak nog niet het geval. Veel administratiesystemen hebben wel de mogelijkheid om VVE-doelgroepkind als kenmerk op te nemen. Dit dient in deze fase goed gecommuniceerd te worden, zodat het in de toekomst ook daadwerkelijk mogelijk is de afspraken te monitoren.

Tiel: Afspraken over de meetinstrumenten en -momenten

In de gemeente Tiel zijn afspraken gemaakt over de meetinstrumenten om te kunnen bepalen of de doelen zijn gehaald:

- Met ingang van het schooljaar 2011-2012 gaan alle VVE peuterspeelzalen werken met de nieuwe toetsen Taal voor peuters en Rekenen voor peuters van het Cito.
- Met ingang van het schooljaar 2011-2012 gaan alle VVE -basisscholen voor de groepen 1 en 2 werken met de nieuwe toetsen Taal voor kleuters en Rekenen voor kleuters.
- Voor de meting eind groep 4 wordt gebruik gemaakt van de Cito -toetsen Technisch lezen (leestempo) of DMT, Rekenen en wiskunde, Begrijpend lezen en Woordenschat.
- Voor de beginmeting (M1) op de basisschool wordt het meetmoment in januari gebruikt. Bij kinderen die meerdere M1 -afnames hebben, wordt het tweede meetmoment M1, januari, gebruikt.
- De toetsafname wordt 'volgens de handleiding' gedaan, om een zo betrouwbaar mogelijk resultaat te krijgen.
- Digitale ontwikkelingen in de toetsafname zijn de moeite waard om te volgen. Op dit moment is het nog te vroeg om afspraken te maken over digitale afname.
- Resultaten van kinderen met een verlengde kleuterperiode of doublure tellen niet mee voor de resultaatafspraken, maar worden apart geregistreerd.

Voor het verzamelen van gegevens zijn de volgende afspraken gemaakt:

- jaarlijkse inventarisatie van gegevens (september) van alle kinderen aan het eind van de VVE -peuterspeelzaal (P1 en P2) en van alle kinderen in de groepen 3 van de VVE-basisscholen (P1, P2, M1 en E2);
- jaarlijkse inventarisatie van gegevens (september) van alle kinderen aan het eind van groep 4 van de VVE- basisscholen (E4) als de aanvullende afspraak in werking treedt.

6.2 Tips en doorgaan naar volgende fase

Tips

- Leg het kader en de concept afspraken eerst voor aan alle schooldirecteuren om hier breed draagvlak voor te krijgen.
- Leg de gekozen ambitie vast in een convenant die door alle bestuurders wordt getekend.
- Spreek af dat er tot op niveau van scholen gemeten wordt, zodat de VVE-uitvoering aangepast kan worden.

Doorgaan naar volgende fase

U kunt door naar fase 5 als:

- er een bestuurlijk getekende ambitie is over de resultaten van VVE;
- er afspraken zijn over meten en bespreken van de resultaatafspraken.

7 Fase 5: Meten en bespreken

In dit laatste hoofdstuk bespreken wij hoe de afspraken gemeten en besproken kunnen worden.

7.1 Monitor uitvoeren

De gegevens om de resultaatafspraken te monitoren zijn afkomstig van de scholen. Veelal kunnen IB-ers de gegevens aanleveren. Maak duidelijke afspraken aan wie de IB-er de gegevens gaat afstaan en wat hiermee vervolgens gaat gebeuren. Hiervoor zijn de volgende mogelijkheden:

- extern bureau;
- ambtenaar (beleidsmedewerker VVE, afdeling statistiek etc);
- schoolvertegenwoordigers;
- VVE-coördinatoren.

Het is aan de partijen om hierin een keuze te maken. Het verzamelen en verwerken van de gegevens is, zeker bij grote en middelgrote gemeenten, geen kleinigheid. Het vergt goede coördinatie en de nodige expertise. Deze zijn vaak wel voorhanden bij (middel)grote gemeenten. Bij kleinere en heel kleine gemeenten zijn de aantallen vaak een stuk lager. Bij hen is het verzamelen van de gegevens qua coördinatie een stuk overzichtelijker. Wel is niet altijd statistische en specialistische expertise aanwezig. De eindtoetsen/observaties/beoordelingen voor overgang naar groep 3 vinden veelal plaats in mei/juni, dus een logisch moment van monitoren is september/oktober.

Leiden

Na het vaststellen van de resultaatafspraken, komt er een nieuw, apart hoofdstuk in de monitor met de uitkomsten van de gemaakte resultaatafspraken. Deze uitkomsten worden jaarlijks in de Regiegroep (LEA), het VVE-netwerk en het directeurenoverleg gepresenteerd en besproken. De resultaten worden gebruikt om te kijken of en hoe het VVE-aanbod verbeterd kan worden (en dus niet als afrekeningsmatiek).

7.2 Uitkomsten bespreken

Zoals bij aanvang van deze notitie is gezegd: de kern van het monitoren van resultaatafspraken is het voeren van een kwaliteitsdialoog voor VVE: doen we beleidsmatig en in de uitvoering nog de goede dingen? Deze vraag moeten de partners met de uitkomsten proberen te beantwoorden. Let hierbij op dat een trend pas echt goed zichtbaar is na drie-vier metingen. Daarom is het niet legitiem om bij de eerste of tweede meting aan de achterblijvers te vragen of zij een verklaring hebben voor hun lagere scores. Het omdraaien levert vaak een constructievere discussie op. Vraag als gemeente aan de drie hoogst scorende scholen wat zij beleidsmatig en in de uitvoering doen in de groepen 1 en 2. Dit kan wellicht andere scholen inspireren.

Verder is het goed om in ogenschouw te blijven houden dat resultaatafspraken één van de uitkomsten zijn van de beleidsmatige en uitvoerende inspanningen van de beleidspartners VVE. Naast resultaatafspraken zijn er ook andere manieren om deze inspanningen te meten, zoals gesprekken (meer kwalitatieve evaluatie). De resultaatafspraken zijn het sluitstuk van een groter geheel waarbij aspecten als opbrengstgericht werken en doorgaande leerlijn een onderdeel vormen. Resultaatafspraken moeten dus altijd in de beleidsmatige- en uitvoerende context van de eigen

gemeente geplaatst worden. Procesafspraken kunnen hiervoor een oplossing bieden, maar nooit volledig. Bij de kwaliteitsdialog dient de context dus ook altijd meegenomen te worden. Ook ten aanzien van de resultaten kunnen we niet genoeg benadrukken dat de toetsen E2 één indicator is van hetgeen kinderen kunnen eind groep 2. Observaties van leerkrachten of gemaakte opdrachten van leerlingen zoals tekeningen geven hier ook veel bruikbare informatie over. Daarom hebben we vijf soorten ambities weergegeven in deze notitie, die allen recht doen aan de brede ontwikkeling van kinderen (zie hoofdstuk 5).

Indien bij de eerste meting blijkt dat de ambitie verre van haalbaar is, kan overwogen worden de ambitie bij te stellen. Dit dient wederom in het bestuurlijk overleg overeen gekomen te worden. We raden aan hier enige voorzichtigheid in te betrachten: na één meting is er nog weinig duidelijk over de uitkomst van de volgende metingen. Verder kan een hoge ambitie scholen prikkelen om het maximale uit de kinderen te halen. In dit geval is aanpassing na een eerste meting niet raadzaam.

Culemborg

De uitkomsten worden zowel besproken met besturen als met uitvoerders. De externe maakt met de DAVVE gegevens een management rapportage tot op niveau van schoolbesturen. De gemeente heeft gemerkt dat de cijfers leiden tot een goede dialoog tussen scholen. De uitkomsten zijn dus een goed handvat voor de onderlinge dialoog.

7.3 Tips

- Zorg dat een specialist de gegevens verzameld en analyseert, benut eventueel de webtool DAVVE (www.davve.nl).
- Voer de monitor in het najaar uit, zodat de meest recente gegevens van het voorgaande schooljaar benut kunnen worden.
- Bevrraag de drie hoogst scorende scholen naar hun aanpak, zodat andere scholen kunnen overwegen of een dergelijke aanpak ook voor hen haalbaar is.
- Verzamel naast de cijfers over de resultaten ook meer kwalitatieve informatie over het VVE-beleid en de uitvoering.
- Pas de ambitie niet te snel aan, als blijkt dat deze na de eerste meting niet gehaald is.

Ter inspiratie sluiten we af met de wijze waarop in de gemeente Enschede de resultaten worden gepresenteerd.

Enschede

De gemeente Enschede geeft de verschillcores weer in een kwadrantenmodel. In onderstaande figuur zijn de scholen weergegeven in een kwadrant dat is opgebouwd uit de volgende twee dimensies:

- De *gemiddelde beginscore* van een school, dat wil zeggen de gemiddelde score op M1. Scholen die boven het Stedelijke gemiddelde scores bevinden zich boven de horizontale lijn.
- De *gemiddelde verschillcore* van een school. Scholen die boven de Stedelijke gemiddelde verschillcore scores, bevinden zich de rechts van de verticale lijn.

Dat levert de volgende vier groepen scholen op:

- Scholen met een hoge beginscore, en een lage verschillcore (*de remmende voorsprongscholen*)
- Scholen met een hoge beginscore en een hoge verschillcore (*de blijvende voorsprongscholen*)
- Scholen met een lage beginscore en een lage verschillcore (*de achterblijvers*)
- Scholen met een lage beginscore en een hoge verschillcore (*de groeibriljanten*)

In figuur 1 is het kwadrant voor de toets Taal voor kleuters weergegeven. De meeste scholen bevinden zich in het kwadrant linksboven en kunnen we typeren als *remmende voorsprongscholen*. De beginscore van deze groep scholen lag boven het Stedelijke gemiddelde, maar de verschillcore die ze behalen ligt onder het Stedelijke gemiddelde. Toch hebben de meeste van deze scholen alsnog een licht positieve verschillcore of een kleine negatieve verschillcore. Van een zorgwekkende daling is meestal geen sprake. Een redelijk aantal scholen kunnen we typeren als *blijvende voorsprongscholen*. Dit zijn de scholen die een hoge beginscore hebben en bovendien een grote verschillcore behalen. Ook kunnen behoorlijk wat scholen geschaard worden onder de *groeibriljanten*. Deze scholen slagen er in (een deel van) hun achterstand in te lopen. Slechts een aantal scholen scoort laag op de M1 en behaalt een laag of negatieve verschillcore (*de achterblijvende scholen*).

Figuur: kwadrantenmodel in Enschede

